

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MƏDƏNİYYƏT VƏ TURİZM NAZİRLİYİ
F. KÖÇƏRLİ ADINA RESPUBLİKA UŞAQ KİTABXANASI
ELMI - METODİKA ŞÖBƏSİ**

**Şair Əhməd Cəmilin anadan olmasının 100
illik yubileyi münasibətilə**

**Məndən sonra dünyada arzularım qalacaq
Arzularım qalacaq nəsillərin yadında.
(metodik vəsait)**

BAKİ-2013

Tərtib edəni: Nərgiz Məcidova – F.Köçərli adına Respublika Uşaq
Kitabxanası elmi-metodika şöbəsinin baş kitabxanaçısı

Redaktor: Fizurə Quliyeva – F.Köçərli adına Respublika Uşaq
Kitabxanasının direktoru

Tərtibçidən

Səməd Vurğun, Rəsul Rza, Mikayıl Müşfiq, Süleyman Rüstəm, Osman Sarıvəlli və başqaları ilə çiyin-çiyinə çalışsan, Azərbaycan şeirini yeni keyfiyyətdə inkişaf etdirən söz ustalarından biri də Əhməd Cəmilidir. Onun qırx ilə yaxın bir dövrü əhatə edən yaradıcılığı Azərbaycan şeirinin əsas inkişaf yolundan, onun həyata keçirdiyi vəzifələrdən ayrılmazdır. Əhməd Cəmilin şeirlərini oxuyanda, hər gün açılan səhərin, doğan günəşin ömrümüz boyu gözümüzü yormadığı yadımıza düşür. Bu şeirlərdə gurultu yerinə insan səsi, parıltı yerinə ürəyi qızdıran bir hərarət vardır. Bu cəhətdən şair bizim ədəbiyyatımızda nadir sənətkardır. Şeirləri yağışdan sonrakı şəffaf, ətirli bir bahar havası kimi oxucusunun könlünü oxşayır. Bu il 100 illik yubileyi tamam olan Əhməd Cəmil yaradıcılığını oxuculara yaxından tanıtmaq üçün hazırlanan bu metodik vəsait iki hissədən ibarətdir. Birinci hissədə nəğməkar şairin həyat və yaradıcılığı haqqında məlumat verilir, bir-birindən maraqlı əsərlərindən söhbət açılır. İkinci hissədə Əhməd Cəmil yaradıcılığının kitabxanalarda keçirilməsinin müxtəlif tədbir formaları haqqında məlumat verilir.

İnanıram, bilirəm
Onda mən olmasam da,
Qəlblərdə qalacağam.
Bir xəyala çevrilib
Buludda dolacağam.
Onların başı üstədən
Uçduqca uzaq, şirin
Xatirə olacağam!

Həyat və yaradıcılığı

Mənim yaradıcılıq prinsipim belədir: - Əlimə qələm alanda çalışıram ki, təzə şeirim bu vaxta kimi yazdıqlarımı təkrar etməsin.

Əhməd Cəmil

Əhməd Cəmil ümumxalq məhəbbətini, oxucu etimadını qazanmış sənətkarlardandır. Şair belə bir etimadı qazanmaqla kifayətlənməmiş, onu çox böyük mətanət, mərdlik, cəsəret və mənəvi enerji sərf etmək bahasına axıra qədər qoruyub saxlamışdır. Azərbaycan ədəbiyyatının nailiyyətlərini ardıcıl şəkildə izləyənlər, bu tükənməz, coşqun ədəbi qaynaqdan mənəvi-estetik tərbiyə və zövq alanlar sırasında elə bir adam göstərmək olmaz ki, o, Əhməd Cəmilin şeirlərinə, onun yüksək poeziyasına biganə qalsın. Şairin yaradıcılığını əhatə edən “Seçilmiş əsərləri” göstərir ki, o, heç zaman Azərbaycan xalqının mənəvi həyatından, mübarizəsindən uzaq düşməmiş, əksinə, bu mübarizəyə kömək etmiş, xalqımız ilə, zəmanəmiz ilə birgə boy atıb möhkəmlənmiş, əsrin qabaqcıl ideallarını tərənnüm etmişdir. Buna görə də təəccüblü deyil ki, Əhməd Cəmil şeiri cavan qalıb. Hətta bu gün o, dünənkindən daha gəncdir. Sənətkarın ilhamına qol-qanad, ürəyinə od verən də məhz bu ruh, bu tarixi nikbinlikdir. Şairin poeziyasında səmimiyyətdən uzaq, boş təsadüfi misra tapmaq çətinidir. İstər sevincini, istər qəmmini bildirsən, Əhməd Cəmil həmişə səmimidir, onun hər şeiri, hər misrası daxili qənaətin, səmimiyyətin və ilhamın məhsuludur. Buna görə də, illər keçdikcə onun dərdən sevincə, qəmdən mübarizəyə doğru irəliləməsi yalnız bir şair kimi deyil, həm də bir insan kimi onun xoşbəxtliyidir.

Əhməd Cəmil bir şair kimi müharibə dövründə parlamaş, geniş oxucu rəğbəti qazanmışdır. O, Azərbaycan poeziyasının qızıl fonduna daxil olan sujetli lirikanın ən gözəl nümunələrini məhz bu illərdə, həm də əksəriyyətini səngər şəraitində yaratmışdır. Şair Kırım cəbhəsində, Şimali Qafqaz vuruşmalarında iştirak edib. “Hücum”, “Döyüş zərbəsi”, “Vətən uğrunda irəli” redaksiyalarında çalışarkən ön atəş xəttində igidlik göstərən azərbaycanlı əsgərlərin hünərini gözləri ilə görmüş, onlarla çiyin-çiyinə dayanıb, üz-üzə söhbətlər etmiş, duyğu və düşüncələrini şeirin dilinə çevirib isti-isti, barıt qoxulu qəzet səhifələri vasitəsilə onları vətən torpağının azadlığı yolunda yeni-yeni qələbələrə ruhlandırılmışdır.

Əhməd Cəmil bir şair kimi oxuculara sevdiren onun şeirlərinin sadəliyidir. Nəzərə almaq lazımdır ki, bu şeirlərdə adi sadəlikdən deyil, böyük sənətə yaraşan böyük sadəlikdən söhbət gedir. Bu elə bir sadəlikdir ki, təfəkkür aydınlığından, bədii forma yetkinliyindən, xəlqilikdən və realizmdən doğur. Şairin poeziyası dağ çeşmələri kimi təmiz və şəffafdır. Əhməd Cəmilin sözlərini hətta misra zəncirlərindən açıb nəsr şəklində yazdıqda belə yenə şeir kimi səslənir. Çünki şeiriyyət onun yalnız formasında

deyil, ruhundadır. Bu il yüz yaşını qeyd etdiyimiz Əhməd Cəmil heç vaxt şöhrət əsiri olmamış, xalqa, torpağa qırılmaz tellərlə bağlanmışdır. Heç təsadüfi deyil ki, Nazim Hikmət onu kökləri torpağın dərin qatlarında olan əzəmətli bir çinar ağacına bənzədib.

Cəmilzadə Əhməd Səttar oğlu 1913-cü il oktyabrın 30-da İrəvanda sənətkar ailəsində anadan olmuşdur. 4 yaşında ikən atasını itirmiş, anasının himayəsi altında böyüyüb boya-başa çatmışdır. İbtidai və orta təhsilini Gəncə şəhər orta məktəbində aldıqdan sonra, 1930-1933-cü illərdə Bakıda Ali Pədoqoji İnstitutun ədəbiyyat fakültəsində təhsilini davam etdirmişdir. Ali təhsilini bitirdikdən sonra bir müddət Şəmkirdə və Gəncədə orta məktəb müəllimi işləmişdir. Gəncədə işlədiyi illərdə o, qəzet və jurnal səhifələrində günün vacib tələbləri ilə səsleşən bir sıra şeirlər də qələmə almışdır: “Dünyanın gözəlliyi”, “1914”, “Bu yerlər”, “Şübhə”, “Xatirə”, “Yadigar”, “Qoca aşiq”, “Şahinlər”, “Vətən”, “Səhər-səhər”, “Xoşbəxt uşaqlara”, “Can nənə bir nağıl de” və başqaları bu şeirlərdəndir.

Müharibə zamanı isə “Döyüş zərbəsi” qəzetində, 1942-ci ildə Şimali Qafqaza gələrək orada “Hücum” və “Vətən uğrunda” qəzetlərində çalışmağa başlamışdır. 1943-cü ildə Qafqaz uğrunda döyüşlərdə yaralanan Əhməd Cəmil Bakıya gəldikdən sonra, burada da ədəbiyyat qəzetinin məsul katibi vəzifəsində çalışmışdır. Müxtəlif illərdə Azərbaycan Sovet Yazıçılar Birliyində məsləhətçi, “Ədəbiyyat qəzeti”ndə ədəbi işçi, məsul katib işləmiş, sonra Yazıçılar İttifaqına məsul katib seçilmişdir. Əhməd Cəmilin yaradıcılığı dövlət tərəfindən qiymətləndirilmiş, əsərləri 1975, 1979-cu illərdə Bakıda, 1965-ci illərdə Moskvada çap olunmuş, yaradıcılığına aid məqalələr yazılmış, dərc edilmişdir. Şeirləri vaxtaşırı “Hücum”, “İnqilab və mədəniyyət”, “Dağıstan füqərası” və başqa qəzet və jurnallarda dərc edilmişdir. 1942-1943-cü illərdə cəbhə qəzetlərində əməkdaşlıq etmiş, və o, “Yadigar”, “Əsgər qardaşıma”, “Şaxta baba”, 1943-cü ildə “Can nənə bir nağıl de” adlı şeirlərini çap etdirmişdir.

Vaxtında gəlmişik bu dünyaya biz

Bu dünya yenidən qurulmalıydı.

Alovlar içində çalxanan dəniz

Şəfəqlər içində durulmalıydı.

Təkcə bu parça yox, onlarla şeiri imkan verir deyək ki, kimdən, nədən, həyatın hansı sahəsindən yazırsa yazsın, fərqi yoxdur, Əhməd Cəmil bizim günlərin, bu dünyanı yenidən quranların, sabaha ümidlə nur saçanların şairidir. O hadisələri tipik mahiyyətinə, oxucunun zövq və təbiətinə uyğun seçir, fikrin sadə, orijinal ifadəsini verir. Dərin fəlsəfi və bədii ümumiləşdirmələrə üstünlük verən Əhməd Cəmil adı təsadüfi hadisələrdən yazmırdı, insanda böyük inam və ümid axtarırdı. O, novator sənətkar kimi özünə və yaradıcılığına qarşı son dərəcə tələbkar idi. Az yazır, amma mənalı yazırdı. Şeirləri üzərində səbir və təmkinlə işləyirdi. Duymadığı, daxilən yaşamadığı hadisələri, mənasını dərk etmədiyi hadisələri qələmə almırdı. Şeirinin daxili bütövlüyünə, ahəng və musiqililiyinə, sözlərin yerində işlənməsinə xüsusi əhəmiyyət

verirdi. Bu səbəbdən də onun şeirləri emosionallığı, aydınlığı, sadəliyi ilə fərqlənir, tez və asan əzbərlənirdi.

Əhməd Cəmil yaradıcılığı Azərbaycan poeziyasında süjetli lirikanın ən yaxşı nümunələrindəndir. Öz üslubunu təyin etmək və ona daima sadıq yaşayıb-yaratmaq şair üçün səadətdir. Əgər sənin dediyin xırdaca bir söz özünüdürsə sən vüqarlı adamsan, başqasına məxsusdursa sən sənətkar deyilsən. Əhməd Cəmil heç kəsi yamsılamırdı. Başqalarının söz, düşüncə pərdələri altında qalmaq isə fəlakətdir. Sənətin bir düşməni var: yamsılamaq! Sənət əzəmət və vüqar tələb edir. Ümumiyyətlə gözəlliyi, müasir həyatın tipik səciyyəvi hadisələrini daha tez duyan, bəxtəvər günlərin tərənnümündən yorulmayan, gəncliyin inam və sevgi dolu nəğməsini yaratmağı məqsədə çevirən Əhməd Cəmil xalqa, doğma torpağa bağlı sənətkardır. Əhməd Cəmilin həyat hadisələrinə həsr olunan şeirləri də az deyildir. Lakin o belə əsərlərində təkrara varmır, hər dəfə onun yeni tipik xüsusiyyətini qabardır, mövzularını həyatın rəngarəng sahələrindən alır. Əhməd Cəmilin müxtəlif illərdə yazdığı şeirlərini əhatə edən kitabları oxuyarkən oxucuda ciddi maraq oyadır. Kitablarının maraq oyatmasının sirri burda Böyük Vətən müharibəsi dövrünü əhatə edən şeirlərin olmasıdır. Axı Əhməd Cəmil həm də Böyük Vətən müharibəsi iştirakçısıdır.

Əhməd Cəmilin yaradıcılığında müharibə mövzusu

Böyük Vətən müharibəsi illərində Əhməd Cəmil bir əlində qələm, bir əlində silah ön cəbhədə döyüşür. Buna görə də doğma torpağa məftunluq, məhəbbət onun şeirlərinin canında, qanında, mayasındadır. Müharibə mövzusunda şairin qələmə aldığı “Can nənə bir nağıl de” şeiri 40-50-ci illərin ən oxunaqlı şeirlərindən olmuşdur. Şeirdə canlanan nənə ilə nəvənin söhbəti başlayandan bitənə qədər poetikliyi itirmir. Müharibənin təkə insanlar arasında bir savaş deyil uşaqlara da nə qədər psixoloji təsir etdiyini göstərir. Cəbhədəki atasını xatırlayan bir uşağın mənalı sualları, nənəsi ilə şirin söhbəti şeirin təsir gücünü artırır, onu oxunaqlı edir. Çöldəki soyuqdan canında bir gizilti duyan, atasının səngərdə olduğunu xəyalına gətirən, ağ toğlunu atası üçün kəsməyi ürəyindən keçirən və bu arzu ilə yuxusunda ona qovuşan körpənin narahatlığı təbii və gözəldir. Özü təsəlliə möhtac olduğu halda, körpə nəvəsinə təsəlli verən nəvənin həsrət və intizarı da şeirdə aydın duyulur. Şeiri oxuyarkən oxucuda da adı bizə məlum olmayan bu qəhrəmana məhəbbət, dərin hüsnü-rəğbət baş qaldırır və onun bahar zamanı müjdə gətirən qaranquşla bir zamanda qələbəyə çatacağına ürəkdən inanırıq.

Ömrüm günüm, körpə quzum, qurban olum adına,
Niyə köks ötürürsən o düşəndə yadına?
Atan yazır: “...Hələ xoşdur bu tərəfdə havalar.”
Deyir, oğlum darıxmasın, görüşərik bu bahar...

Bağçalarda çiçək açar gülöyşə nar,yasəmən,
Qaranquşla bir zamanda qayıdaram kəndə mən.

Doğurdanda , Əhməd Cəmilin şeirləri səmimi və zərif hisslərlə, canlı bədii lövhələrlə zəngindir. O, dünyamızın narahat taleyi ilə yaşayır, cari gerçəkliyin aktual problemlərinə fəal vətəndaşlıq münasibəti bəsləyirdi. Çox hallarda Əhməd Cəmil geniş, əhatəli hadisə və əhvalatları süjetli lirik şeirə sığışdırır, mahiyyəti ifadəli, dramatik dialoqlarla açır. Onun hələ müharibədən əvvəlki dövrdə yazdığı şeirləri oxucuların, o cümlədən ədəbi ictimaiyyətin diqqətini cəlb etmişdir. Əhməd Cəmilin müstəqil bir şair kimi inkişaf və bədii yaradıcılığı müharibə dövrü ilə bağlıdır. Cəbhədə yazılmasına baxmayaraq bu şeirlərdə müharibənin atəş səsləri, qulaq batırıcı gurultuları bilavəstə eşidilmir, ifadə və misraların təsvir ahənginə uyğun olaraq zahiri bir sakitlik, təbiət və məhəbbət lirikasına xas incəlik vardır. Lakin müharibənin ön və arxa cəbhədəki əks-sədalı şeirlərin ruhuna elə məharətlə səpələnir ki, onları daxili ağrısız oxumaq mümkün deyil. Şair bir tərəfdən iştirak etdiyi döyüşlərdən, ümumiyyətlə cəbhə həyatından mənalı epizod və məqamlar seçməyə imkan tapır, o biri tərəfdən onların müvafiq poetik formada ifadəsinə nail olur.Şairin “Tonqal başında”, “Açıl ey səhər”, “Qaçqınlar”,“Nişan üzüyü” və s. şeirləri belə məzmun və ifadə müxtəlifliyinin nümunələri sayıla bilər. Əhməd Cəmilin müharibə dövrü yaradıcılığının əsas xüsusiyyətlərindən biri də döyüşlərdə bilavasitə iştirak edərkən cəbhəyə dair poetik hadisə və lövhələri canlandırmağa imkan tapması, həm də incə şair həssaslığı ilə cəbhəni görüb əks etdirməsidir. Şairin arxa cəbhə haqqında şeirlərini iki qismə ayırmaq olar. Müharibənin dəhşətlərindən keçən döyüşçünün tez-tez cəbhəni, doğma yerləri, insanları anaraq düşüncələrə qapılması kimi təbii bir hisslə bağlı olaraq yaranan şeirləri birinci qismə aiddir. O,ən çətin döyüşlərdə də, sarsıntılı psixoloji anlarda da, zəfərlərdən doğan sevincli günlərdə də Vətəni, doğma insanları xatırlayır. Bu xatirələr poetik hissləri dilləndirir, şairin ümid və inamlı şeirlərində maraqlı bir cəhət də müşahidə edilir. Belə ki, müharibə ən incə qəlbli insanları da sərtləşdirir, ürəklərdəki zərif nöqtələri intiqam hissi ilə doldurur. Lakin diqqət yetirsək ədalətli intiqam təşəbbüsü də belə incə ruhlu insanlarda olur. Müharibə ancaq onu törədənlerin, istillaçıların hisslərini kobudlaşdırma bilər. Vətən və onun nicatı naminə vuruşlara atılanlar isə məhz hər cür dəhşətlərin, qanlı qırğın və fəlakətlərin kökünü kəsmək niyyəti güdürlər. Onun “Düşüncələr”, “Xatirələr dəftərimdən”, “Məni yada salırmı?” şeirləri bu cəhətdən səciyyəvidir.

Ocaq sönür, yel əsir,
Yağış döyür səngəri...
Yenə də yada düşür
Ömrün ötən günləri.

İkinci qism əsərlər isə şairin arxa cəbhə haqqında bilavasitə şəxsi duyğularını əks etdirən şeirlərindən fərqli olaraq ümumi səciyyə daşıyır. Bu şeirlərdə məzmun və onların ifadə tərzində müstəqillik duyulur. Şair öz təxəyyülünə arxalanaraq arxa cəbhədə baş verənləri xüsusi epizodlarda ümumiləşdirərək əks etdirir. Bu şeirləri oxuyarkən açıq-aydın duyulur ki, Əhməd Cəmil arxa cəbhədə vuruşsuz belə olan, lakin aclıq, həsrət içində davam edən müharibəni şair həssaslığı ilə duyur. Bu şeirlərdə şair son dərəcə arxa cəbhə haqqında düşünür. Şeirlərində canlılıq, axıcılıq duyulur. “Can nənə bir nağıl de!” əsəri tək-cə Əhməd Cəmil yaradıcılığında deyil Azərbaycan poeziyasında süjetli lirikanın ən gözəl nümunələrindəndir. Şeirdə zahirən müharibə illərinin adi bir lövhəsi təsvir edilir. Atasız qalan, hər gün böyüklərindən atasını xəbər alan uşağın əhval-ruhiyyəsi. Adi görünən, lakin tək-cə müharibə illərində deyil ondan sonra yaranan əsərlərin mövzusunə çevrilən mənzərələri elə bədiiliklə əks etdirir ki, oxucu uzun müddət onun təsirindən çıxma bilmir.

Keçiriləcək tədbirlər

Bu il sevimli şairimiz Əhməd Cəmilin anadan olmasının 100 illiyi tamam olur. Bu münasibətlə kitabxanada şairin yaradıcılığını təbliğ edən bir sıra tədbirlər keçirmək olar. Bunlar səhərciklər, ədəbi bədii gecə və s. ola bilər. Təşkil etdiyimiz sərginin nümunəsini veririk.

Sərginin təşkili

1.

Başlıq

2.

Portret

Kitabları, şeir parçası, onun haqqında dahilərin dedikləri.

3.

--

.

--

5.

--

6.

--

--

--

Sərgiyə həmçinin şairin müharibə mövzusunda yazdığı ən gözəl şeir nümunələrindən “Can nənə bir nağıl de!”, “Xatirələr dəftərimdən”, “Qaçqınlar” və s. şeirlərini kitablardan seçib açıq şəkildə rəfdə qoya bilərik.

Sərgidə veriləcək sitatlar:

Əhməd Cəmil şeirləri saf və təmiz bir bahar havası kimi asan udulur, günəşin ilıq təravəti kimi bizim sinirlərimizi oxşayır.

Sənin dediyin xırdaca bir söz sənin özünə məxsusdursa, sən vüqarlı adamsan!
Sənin dediyin böyük bir söz başqasına məxsusdursa, sən vüqarsız adamsan. Əhməd Cəmilin sözləri onun özünə məxsusdur.

Xalq şairi Səməd Vurğun

Onun əsərləri yadigar nəğmələrə çevrildi. Belə nəğmələrə ki, dünən də səslənir, bu gün də səslənir, sabah da səslənəcək.

Şair Tofiq Mütəllibov

Şairlər müxtəlifdirlər: Mayakovski kimi ipə-sapa yatmayanlar və Əhməd Cəmil kimi gözə görünməyənlər.

Şair Əli Kərim

Əhməd Cəmilin müharibə dövründə yazılmış şeirləri heç vaxt parlaqlığı, qiymətini itirməyən incilərdir.

M.Tursunzadə

Kitabxanada kiçik yaşlı uşaqlar arasında sual-cavab viktorinası da təşkil etmək olar. Viktorinada verilə bilən sualları təqdim edirik.

1. Əhməd Cəmilin yaradıcılığı yaddaşınızda necə qalıb?
2. Əhməd Cəmilin uşaq şeirlərindən hansını bilirsiniz?
3. “Can nənə bir nağıl de” hansı mövzuda yazılmışdır?
4. Onun ilk şeiri hansı olub?
5. Fəsilər haqqında şairin hansı şeirindən məlumat ala bilərsiniz?
6. Əhməd Cəmil hansı jurnalın baş redaktoru vəzifəsində işləyib?
7. “...nağıl qalmaz sabaha” misraları hansı şeirdəndir?
8. “Ey Vətən, ana Vətən,
Heyranam, sənə, Vətən!”
Şeirinin davamı necədir?

Kiçikyaşlı uşaqlar üçün “Nigar” şeirini uşaqlar üçün səhərcik şəklində təqdim edirik. Burada babasının dilindən verilən nəvəsi Nigarın hər bir hərəkəti babası üçün çox sevindiricidir. Səhnəciyi kiçikyaşlı oxucularla belə qura bilərik.

Kitabxanaçı: Xoş gördük sizi balaca dostlar. Necəsiniz? Bilirəm hər biriniz çoxlu şeirlər bilirsiniz. Elə məndə şeiri çox sevirəm. Bu balaca Nigardır. O yaşdınız olsa da coxdan böyüyüb. Babası ona belə deyir. Hətta babası bağçaya gülləri sulamağa gedəndə ona da kömək edir. Baba deyir ki, o çox ağıllı qızdı. Nigar çoxlu şeirlərdə bilir. Elə babasının ona yazdığı şeiri də əzbərləyib. Gəlin şeirə birlikdə qulaq asaqlar.

Nigar mənim nəvəmdir,
Mən onun babasıyam.

Nigara don almışam,
Papış da alasıyam.

Nigar təzə oturur,
O, yaxşı bardaş qurur.
Əlindən yapışanda
Ayaq üstə də durur.
Nigar qəşəng quzumdur
Ayımdır, ulduzumdur.
Nənə də hey deyir ki:
- Nigar mənim qızımdır!

Deyirəm ay nənə, yox!
“Nənnə” desə də sənə,
Özünü atır mənə.
Yəni ki: “Hamıdan çox
Babamın balasıyam”.

Nənəsi də onu çox sevir. Nə qədər dəcəlliklər eləsə də ondan bezmir. Dişləri təzə çıxanda nənəsi ona elə bir yemək bişirmişdi ki, dadından doymaq olmurdu. Hələ Mələk nənəm də bu yeməyi çox sevdi.

Nənə: Nənə deyir: - Bu Nigar
Gündə bir təzə oyun,
Gündə bir iş çıxarır.

Baba: Yox, deyirəm, nənə, yox!
Buğda tök hədik bişir,
Balamız diş çıxarır.
Nənə həvəsə gəldi,
Nənə hədik bişirdi.
Gəldi Mələk nənəsi:

Mələk nənə:-Ay qız bu nə həşirdi?
Nigar gündə bir oyun,
Gündə bir iş çıxarır?!

Nənə: -Yox, yox ay Mələk nənə,
Nigarım diş çıxarır.

Kitabxanada şairə həsr edilmiş “Vaxtında gəlmişik bu dünyaya biz”, “Məndən sonra dünyada arzularım qalacaq” və s. başlıqlar altında ədəbi-bədii gecə keçirmək olar. Gecə II hissəli təşkil oluna bilər. I hissədə şairin yaradıcılığı haqqında aparıcı tərəfindən məlumat verilir. II hissədə isə oxucular tərəfindən şairin şeirləri əsasında

müxtəlif səhnəciklər, monoloqlar, parçalar hazırlanıb qonaqlara təqdim olunur. Səhnəni kitabxana zalında qurmaq olar. Səhnə qurularkən səhnədə yuxarıdan şairin portreti vurulur, ətrafı güllərlə bəzədilir, şairin şeirlərindən bir parça yazılmış plakat qoyulur. Gecəyə müəllimlər oxucular, məktəblilər dəvət olunur.

I aparıcı: Salam əziz uşaqlar və hörmətli qonaqlar! Sizi görkəmli şairimiz Əhməd Cəmilin 100 illik yubileyi münasibətilə hazırladığımız tədbirdə xoş gördük .

II aparıcı: Əhməd Cəmil kimdir? Onun hansı əsərlərini oxumuşuq? Gəlin birlikdə onu tanıyaq.

I aparıcı: Əhməd Cəmil Azərbaycan ədəbiyyatında öz yaradıcılığı ilə, çoxcəhətli ədəbi poetik fəaliyyəti nöqtəyi-nəzərindən əlamətdar olan, ümumxalq məhəbbətini, oxucu etimadını qazanmış şairlərimizdən biridir. O, 1913-cü il oktyabr ayının 13-də İrəvanda anadan olmuşdur. “Gözəl Qafqaz” adlı ilk şeiri 1928-ci ildə “Qızıl Gəncə” jurnalında nəşr edilmişdir.

II aparıcı: Onun yaradıcılığı zəngin həyat hadisələrini müşahidə, səmimi və zərif hisslər, canlı bədii lövhələrlə zəngindir.

I aparıcı : Əhməd Cəmil həm də öz şeirlərini məhz balalara bəslədiyi böyük məhəbbət hissi ilə yaradırdı. Şairin şeirləri uşaqlar üçün həm də tərbiyəvi xarakterə malikdir. O bütün şeirlərində uşaqları Vətənə, xalqa məhəbbətlə, sədaqətlə, yüksək idealarla, zəhmət eşqi ilə yaşamağa, gözəl Vətənimizlə fəxr etməyə, qurub yaratmağa çağırırdı. Əhməd Cəmil həm də nəğməkar şairdir. Onun nəğmələri eldən-elə, obadan-obaya gəzir, öz şirinliyi ilə qəlbləri oxşayır. (Aparıcı üzünü uşaqlara tutaraq soruşur) Əhməd Cəmilin “Vətən”şerini bilirsinizmi? Onda gəlin bir yerdə dinləyək.

Səhnəyə şeri demək üçün oxucu gəlir.

Oxucu: Ey Vətən, ana Vətən,
Heyranam, sənə, Vətən!
Dupduru göllərin var,
Yamyaşıl çöllərin var,
Dağların baş-başadır,
Düzlərin tamaşadır...
Dərələrin dərinidir,
Yaylaqların sərindir.
Nə gözəldir qucağın,
Doğma odun, ocağın!
Kəndlərin gül-çiçəkdir,

Şəhərlərin göyçəkdir.
Sakitdir gen düzlərin.
Coşğundur dənizlərin
Sən dünyanın gözüsən!
Taleyimin özüsən!
Sevirəm bayrağını,
Öpürəm torpağını!

II aparıcı:

Əziz uşaqlar! Vətən haqqında nə qədər şeirlər yazılıb. Ancaq Əhməd Cəmilin “Vətən” şeiri bunlardan seçilir. Heç kəs Vətənin gözəlliklərini hamının sevdiyi tərzdə belə səsləndirməyib. Şeir xoşunuza gəldimi? Bəs sizdə öz Vətəninizi sevirsinizmi? Dinlədiyimiz şerdə təsvir edilən Vətənimizin gözəlliyi - yamyaşıl çölləri insanı heyran qoyan düzləri, dərələri, sərin yaylaqları, gözoxşayan meşələri, gözəl təbiəti oxucunu doğurdan da Vətəninə sevməyə, qorumağa səsləyir. Vətəni qorumaq üçün isə hər birimiz öz torpağımızın qədrini bilməli, onun bir qarışını belə düşmən tapdağında qoymamalıyıq.

I Aparıcı:

Uşaqlar, Əhməd Cəmilin yaradıcılığında müharibə mövzusu da çox geniş yer tutur. Böyük Vətən müharibəsi illərində Əhməd Cəmil bir əlində qələm, bir əlində silah ön cəbhədə döyüşür. Buna görə də doğma torpağa məftunluq, məhəbbət onun şeirlərinin canında, qanında, mayasındadır. Müharibə mövzusunda şairin qələmə aldığı “Can nənə bir nağıl de” şeiri 40-50-ci illərin ən oxunaqlı şeirlərindən olmuşdur. Şeirdə canlanan nənə ilə nəvənin söhbəti başlayandan bitənə qədər poetikliyini itirmir.

II aparıcı:

Müharibənin tək-cə insanlar arasında bir savaş deyil, uşaqlara da nə qədər psixoloji təsir etdiyini göstərir. Cəbhədəki atasını tək xatırlayan bir uşağın mənalı sualları, nənəsi ilə şirin söhbəti şeirin təsir gücünü artırır, onu oxunaqlı edir. Çöldəki soyuqdan canında bir gizilti duyan, atasının səngərdə olduğunu xəyalına gətirən, ağ toğlunu atası üçün kəsməyi ürəyindən keçirən və bu arzu ilə yuxusunda ona qovuşan körpənin narahatlığı təbii və gözəldir. Özü təsəlliye möhtac olduğu halda, körpə nəvəsinə təsəlli verən nəvənin həsrət və intizarı da şeirdə aydın duyulur. Şeiri oxuyarkən oxucuda da adı bizə məlum olmayan bu qəhrəmana məhəbbət, dərin hüsnü-rəğbət baş qaldırır və onun bahar zamanı müjdə

gətirən qaranquşla bir zamanda qələbəyə çatacağına ürəkdən inanırıq. Hörmətli qonaqlar, gəlin oxucularımızın ifasında “Can nənə bir nağıl de” şeirini dinləyək.

Oxucular səhnəyə çıxırlar.

I oxucu:

Ay nənə, bir nağıl de!

II oxucu:

Ömrüm-günüm yat daha,

Hamısın indi desəm, nağıl qalmaz sabaha.

I oxucu:

Can nənə, de birini də.

II oxucu:

Ağrın alım sözə bax.

Evimizdə səndən savay, gör heç varmı bir oyaq?

Gecə keçib, ev soyuyub, hənir gəlmir uzaqdan

Taxt üstündə məstan pişik odur yatıb bayaqdan

Ört üstünü, dərdin mənə, bax eşikdə yel əsir.

I oxucu:

Qar yağırımı?

II oxucu:

Elə yağır...sazaq qılınc tək kəsir...

Belə yağsa qar sübhəcən yolu-izi örtəcək;

Ömrüm günüm, körpə quzum, qurban olum adına,

Niyə köks ötürürsən o düşəndə yadına?

Atan yazır: “...Hələ xoşdur bu tərəfdə havalar.”

Deyir, oğlum darıxmasın, görüşərik bu bahar...

Bağçalarda çiçək açar gülöyşə nar, yasəmən,

Qaranquşla bir zamanda qayıdaram kəndə mən...

I aparıcı:

Şairin uşaqlar üçün yazdığı ən yaxşı şeirlərindən biri də

uşaqların sevimlisi şaxta babaya həsr edilmiş “Şaxta baba”

şeiridir. Şeirdə yeni ilin əhval-ruhiyyəsi, Şaxta

babanın gəlişi ilə başlanan şənlik öz parlaqlığını tapmışdır.

Səmimiyyət dolu bu gözəl misraları uşaqlarımızın hər

biri əzbər bilirlər. Gəlin balaca dostlarımızın ifasında

şeirdən səhnəciyə tamaşa edək.

Səhnəyə balaca oxucular gəlir. Səhnənin kənarında yaşlı bir baba ilə uşaqlar oturub şənlənirlər. Səhnədə uşaqlardan biri Ayazın nəğməsini musiqi sədaları altında söyləyir.

Oxucu(Ayaz):

Külək, sən qılınc ol, əs,

Qar sən də yolları kəs;

Meşələr uğuldasin,

Düşsün dağa, daşa səs!

Şaxta, sən də divan tut!

Donsun faşist adlı qurd.

Yağılara baş əyməz
Bizim oba, bizim yurd!

Ata, səngərdə bərk dur,
Düşməni güllənlə vur!
Qoy dünyada qalmasın
Nə faşist, nə də quldur!

Külək, sən qılınc ol, əs,
Qar, sən də yolları kəs,
Qoy toplar güruldasın,
Düşsün dağa, daşa səs!

Ayaz nəğməsini qurtarır. Uşaqlar sevincində atılıb düşür, şadlıq edirlər. Al-əlvan oyuncaqlarla bəzədilmiş yolka ətrafında yeni ili qarşılamaq üçün Şaxta babanı gözləyirlər. Elə bu vaxt Şaxta baba səhnədə görünür.

I aparıcı: Nəğmə susunca, birdən
Ev sarsıldı yerindən.
Qopdu bayırda tufan,
Uğuldadı yel, boran,
Döyüldü pəncərə bərk
Açdı qapını külək,
Yelləndi çilçıraqlar.
Doldu evə soyuq, qar...
Aha-aha, deyəsən,
Şaxta babadır gələn!..

II aparıcı: Saç-saqqalı tamam ağ,
Başında qardan papaq,
Girdi evə bir qoca,
Boyu çinardan uca.
Yapıncısı buz kimi
Parlayır ulduz kimi
Qotazlı qar xurcunu,
Uşaqlar görcək bunu,
Alıb dövrəyə həmə, n,
Tutdular ətəyindən:

*Saç-saqqalı ağarmış uşaqların səbirsizliklə gözlədiyi şaxta baba şənliyə daxil olur.
Musiqi sədaları altında uşaqlar onu dövrəyə alaraq oxuyurlar:*

-Şaxta baba!
-Şaxta can,

Hardasan bu vaxtacan?

Şaxta baba təkbətək uşaqlarla görüşüb salamlaşaraq.

I aparıcı:

Şaxta baba gülərək,
Uşaqlarla təkbətək
Salamlayıb görüşdü.
Nəsə yadına düşdü
Fikrə getdi bir qədər.
Dedi:

Şaxta baba:

Əziz körpələr!
Qarlı dağlar aşaraq,
Çox ellər dolaşaraq,
Dağlarda qurdum dəyə,
Gəldim sizi görməyə...

II aparıcı:

Uşaqlar gülüşərək.
Tez atılıb-düşərək,
Babaya əl çaldılar
Sonra xəbər aldılar:

Alqış səsləri eşidilir. Uşaqlar bir ağızdan qışqırır:

Uşaqlar:

Şaxta baba, can baba,
Xurcundakı nədir bəs?

Şaxta baba:

Heç salmayın səs!..

Aparıcı:

Əl atdı tez xurcuna,
Çıxarıb bir ağ cuna
Açdı onun qatını,
Büküb öz sovqatını
Payladı uşaqlara.

Şaxta baba çiyindəki xurcununda gətirdiyi sovqatları uşaqlara paylayıb qurtarır, onlarla şənliyədən sonra getməyə hazırlaşır.

Şaxta baba:

Eh yolçu yolda gərək...

Aparıcı:

Deyib qalxdı ayağa
Ucal çıxdı qabağa.

Şənlikdəki uşaqlardan biri qabağa çıxaraq deyir:

Oxucu (Ucal):

Baba yaxşı yol
Bizi yaddan çıxarma.
Hər il çərəz gətir bol!

Aparıcı:

Şaxta baba gülərək
Əlini götürərək-
Düz apardı qaş ustə,
Dedi:

Şaxta baba:

“O da baş üstə!”

I aparıcı:

Onun uşaqlar üçün yazdığı “Təzə il” şeirini də çoxumuz əzbər bilirik.

Təzə il!

Gəzə-gəzə!

Gəl bizim eli bəzə!

Yağış gətir, qar gətir,

Günəşli bahar gətir.

Kömək edin şerin davamını bir yerdə söyləyək.

Aparıcı uşaqlarla birlikdə şeiri söyləyirlər.

Taxılçı taxıl əksin,

Suçu düzə su çəksin.

Bağ salsın qoca bağban,

Bar qonsun budaqlara...

Haraylasın gənc çoban

Sürünü otlaqlara.

Şeirin davamı şairin “Dünyanın gözəlliyi” kitabında verilmişdir.

I aparıcı:

İndi isə şairin yazdığı hər bir fəsli tərənnüm edən “Fəsillər və nəsillər” şeirini oxucuların ifasında dinləyək.

Səhnə hər fəsli tərənnüm edən dekorasiyalarla bəzədilir. Səhnəyə hər fəsli tərənnüm edən geyimdə dörd oxucu gəlir. Aparıcı uşaqlara təbiət haqqında öz biliklərini də danışır, hər fəslin gözəlliyi – qışın sərtliyinin belə, gözəlliklərini onlara başa salır.

I aparıcı:

Məlumdur ki, Əhməd Cəmilin şeirləri uşaqların təfəkkürünün inkişafında mühüm rol oynayır. Onun “Fəsillər və nəsillər” şeiri buna sübutdur. Payızda ağaclar öz saralan yarpaqlarını tökməyə başlayır. Quşlarsa yavaş-yavaş isti ölkələrə uçub gedirlər. Qış gələndə hər yer ağappaq qara bürünür. Şaxta tək kəsən soyuğa baxmayaraq uşaqlar qışı çox sevirlər. Yazda al-əlvan çiçəklər çəmənləri bəzəyir. İsti ölkələrə uçub gedən quşlar öz ölkələrinə qayıdır. Bilirəm, yay tətlini çox sevirsiniz. Yayda havalar yaman isti olduğundan məktəblərdə belə uşaqlar yay tətlinə buraxılır.

Hər fəsli tərənnüm edən oxucular çıxışlar edirlər.

Oxucu: (Yaz)

- Nə gözəl ətri olur
- Gecə bu çəmənlərin!
- Nə qəşəng çətri olur
- Gör, ağ yasəmənlərin!
- Hələ göy üzünə bax!
- Ulduzlar iri, parlaq...

- Gediş-gəliş kəsilmir
- Sübhəcən küçələrdə...
- Quşların səsi qoymur
- Yatmağa gecələr də!

Oxucu: (Yay)

Açın pəncərələri, yaman bürküdür bala.
Sərin su doldur, gətir, ay qızım bir piyala!
Su nədir, canım çay iç, ürəyin yanır əgər...
Bir piyala sərin su yayda dünyaya dəyər!

Oxucu: (Payız)

Qızım ört pəncərəni,
Külək qurutdu məni!
Yamanca sərtləşibdir nəfəsi havaların...
Baba nə xoş ətri var bu sarı heyvaların!

Oxucu: (Qış)

Nə qəşəng qar yağıbdir, görün, həyəətə bağa!
Geyindirin uşaqlar getsin qar oynamağa!

II aparıcı:

O, həm də sevə-sevə oxuduğunuz “Göyərçin” jurnalının ilk sayı nəşr ediləndə “Göyərçin” şerini də yazmışdır. Söhbət “Göyərçin” şeirindən düşmüşkən gəlin oxucumuzun ifasında bu şeirdən bir parçaya qulaq asaq.

Oxucu:

Göyərçinim, ağ quşum,
Gəl qoşa uçaq, quşum!
Bakının göylərindən,
Xəzərin üzərindən,
Gəl, uçaq uzaqlara,
Qoşulaq uşaqlara...
Hər zəmidən bir sünbül,
Hər bağçadan qızılgül
Toplayıb qucaq-qucaq,
Gəl, uçaq,uçaq,uçaq!
Gəl dağdan-dağa qonaq,
Ellərə qonaq olaq.
Sevək hər dost eli biz,
Öyrənək hər dili biz.
Gəzək aranı, dağı,
Yandıraq hər sübh çağı
Bir dağ başında ocaq!
Gəl, uçaq, uçaq, uçaq!

Sonda alqış sədaları ilə uşaqlar səhnədən ayrılırlar.

Əhməd Cəmil haqqında çox danışmaq olar. Onun dərin dünyagörüşlü bir şəxsiyyət, çox gözəl müəllim, pedaqoq, istedadlı bir şair kimi istər Şərqi, istərsə də

Qərb ədəbiyyatını yaxşı bilib. Şairin şeirlərini təkrar-təkrar oxuduqda bu şeirlərin saflığına, təmizliyinə, qüsursuzluğuna heyrlənməyə bilmirsən. Əhməd Cəmilin qoyub getdiyi poetik irs kəmiyyət etibarını ilə ilk baxışdan az görünə bilər. Lakin bu irsə bədii keyfiyyət meyarı ilə, sənətkarlıq ölçüləri ilə yanaşsaq görərik ki, onun poeziyamızın inkişafındakı mövqeyi misilsizdir. O, poeziya qarşısında böyük sənətkar məsuliyyətini dərk edən, yaşayan şair idi. Buna görə də o, söz üzərində diqqətlə, səbrlə işləmək əziyyətindən qətiyyənlə çəkinmirdi. Şeirlərinin keyfiyyətlərinə isə söz əzabına səbrlə dözməsi ilə nail olurdu. Bu mənada Əhməd Cəmil yaradıcılığı gözəl yaradıcılıq nümunəsidir.

Bəli, Əhməd Cəmilin ölməz poeziyası bu gün də bizimlədir, dilimizin əzbəridir. İndi xatirələrə çevrilən Əhməd Cəmilin adı, şöhrəti əbədiyyətə qovuşub. Onun əsərləri yadigar nəğmələrə çevrilib. Elə nəğmələrə ki, dünən də səslənib, bu gün də səslənir, sabah da səslənəcək. Biz inanırıq ki, yaşadığı əsrdə, insanların qəlbinə yol tapan, ağır günündə, kədərini şərək olan, ürəyini ovunduran, şad günündə sevincilə nəfəs alan bir sənətkarın xatirəsini oxucularımız həmişə əziz tutacaqlar.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

Kitabları:

1. Seçilmiş əsərləri.- B.: Gənclik, 1967.- 444 s.
2. Seçilmiş əsərləri.- B.: Azərnəşr, 1975.- 366 s.
3. Bahar şafəqləri.- B.: Azərnəşr, 1964, 62 s.
4. Balıqçı gəmiləri.- B.: Gənclik, 1968.- 10 s.
5. Böyük qardaşımız.- B.: Azərnəşr, 1944.- 7 s.
6. Can nənə, bir nağıl de.- B.: Azərnəşr, 1943.- 11 s.
7. Dünyanın gözəlliyi.- B.: Azərnəşr, 1983.- 303s.
8. Əsgər qardaşıma.- B.: Uşaqgəncnəşr, 1942.- 26 s.
9. Ellər bayramı.- B.: Gənclik, 1972.- 14 s.
10. Xoşbəxt uşaqlara.- B.: Gənclik, 1981.- 70 səh.
11. Qələbə yolları.- B.: Azərnəşr, 1954.- 126 səh.
12. Mənim azad torpağım.- B.: Uşaqgəncnəşr, 1960.- 53 səh.
13. Şaxta baba.- B.: Uşaqgəncnəşr, 1942.- 15 s.
14. Şeirlər.- B.: Azərnəşr, 1957.- 230 s.
15. Təməl daşları.- B.: Azərnəşr, 1951.- 82 s.
16. Vaxtında gəlmişik bu dünyaya biz.- B.: Yazıçı, 1979.- 297 səh.
17. Yadigar.- B.: Azərnəşr, 1942.- 82 s.

Haqqında:

1. Cəfərov T. Əhməd Cəmil // Cəfərov T., Əhmədova Ş., Məmmədova Ç. Məktəblinin ədəbiyyat lüğəti.- B.: Ayna mətbu evi, 2007.- Səh.47.
2. İkinci dünya müharibəsi dövründə ədəbiyyat // Müasir Azərbaycan Ədəbiyyatı I cild.- B.: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2007. - Səh.211-227.
3. Süleymanlı Şamil. Əhməd Cəmil // Süleymanlı Ş. Azərbaycan Ədəbiyyatı Ensiklopediyası. I cild.- B.: Nağıl evi, 2008. - Səh. 368-369.

